

Om evolutionen og det at få hold på sig selv her på tærsklen til det nye

Jeg vil gerne forsikre enhver om, at vi skal nok komme videre, og der er ingen tvivl om, at som vi står her, er vi de udvalgte, evolutionens spydspids, der som alle andre før os er dømt til at ende som føde for det næste led i processen. Men det, at det lige skulle være os der skulle stå her nu, sådan som det er sket, det er svært at redegøre for. Det er fuldstændigt umuligt at angive en statistisk beregning over sandsynligheden for, at vi skulle antage netop den form, som vi har fået nu og her.

Vi kan ikke en gang redegøre for sandsynligheden for det, at der overhovedet skulle opstå liv her på jorden, og endnu mindre for sandsynligheden for at det skulle ske andre steder i universet. Vi har kun det lys, som vi sætter det hele i, dvs. vores eget lille skrøbelige lys, der får hele universet til at tage sig så uendelig stort, koldt og dødt ud.

Vi har ikke engang et kriterium at søge efter, i vore bestræbelser på at påvise livet her eller der. Det nærmeste, vi kommer, er de evigt undvigende bevidsthedstilstande, der smutter for os i et væk, når vi prøver på at få hold på os selv.

Måske har vi et dødkriterium, men det er indført af sundhedsindustrien, med det formål at give sig selv det juridiske grundlag for at fjerne eventuelle genbrugsmaterialer fra egnede donorer, før de overlades til bedemanden.

Vi aner ikke om forsøget på at få hold på sig selv findes milliarder af andre steder i universet. Vi er bare optaget af vort eget. Om det jeg, der kommer til syne, når vi prøver på at få hold på os selv, er den bagved liggende bærende nødvendighed i forhold til bevidstheden eller om det er lyset, der bærer jeget, når det viser sig, det ved vi heller ikke. Jeget er nemlig troløst, selv om Immanuel Kant har ret i at det i princippet kan følge en hvilken som helst bevidsthedstilstand.

Jeget er der ikke altid. F.eks. mangler det, der hvor pruttens ejer ureflekteret nyder sit eget ensomme selskab. Refleksionen i næstens øjne bringer jeget på bane, når konen kommer ind og spørger om, hvordan han kan holde sig selv ud. Fornøjelsen går over i forlegenhed, hvor tilstanden uden jeg var mindre ambivalent.

Lyden af suset fra hovedpulsåren under hendes maveskind er berusende, lige som hendes lugt. Så længe præstationsprincippet ikke har meldt sig, er hendes mave bare dejlig. Først når hun spørger, om der ikke skal ske noget, kommer jeget på banen igen. Skal man bevæge sig længere ned eller bare kravle op lægge sig i armene. I akten forsvinder jeget igen, lige som det gør med søvnen.

Min dreng har en far, der mener, at der bliver født for mange børn. Stakkels barn, han har en far der er imod børn! Nogle gange husker jeg at fortælle ham, at han er min bedste ven, selv om hans bedste ven er hans mor. Han har en dukke, der kan sige "my name is optimus prime" og "bring it on". Jeg pirrer hans forfængelighed ved at kalde dukken for primus optimus. Det er en transformer der kan antage form som en modig og frygtløs robot på to ben med arme og våben, og den kan være en sekshjulet truck.

Han lever sig ind i helterollen og kampen mod det onde, når han kravler rundt på mig og giver udtryk for sin kærlighed med slag og spark. Heltens jeg viser sig klart reflekteret i hans leg, og er udstyret med nogle egenskaber, som han også kender fra Homers 3 tusind år gamle Odysse, hans

godnat læsning. Legen er lige så ureflekteret for sig selv, som den helt er, der lever ved hans opmærksomhed. Helterollen er båret i drengens bevidsthed. Kun mit drilleri kaster grus i den indre billedfabrik, og straks ser han sit eget og heltens jeg som forurettet.

Han kan på samme måde bringe mit reflekterede jeg på banen, når han giver mig anledning til skam. Da han var fire, tog jeg ham med ned på savværket. Vi sad sammen og så en rød canadisk cedar få sin sidste rejse ind i gennem båndsaften med de to store meter brede jernhjul og det 8 meter lange bånd med de 500 tre centimeter høje tænder, der gik igennem kævlen 4 gange i sekundet. Men så blev det for kedeligt og han fik lov til at hente sin sodavand inde i køleskabet i personalerummet på den anden side af saften, mens jeg fortsatte med at styre. Efter en tid, gik det op for mig, at han kunne finde på at gå den mest direkte vej tilbage til mig igen, gennem klingerne! Jeg så ham for mit indre øje blive slået op i et sidste forsøg på at nå ind til sin ulykkelige far. Og alene det, at jeg lod en sådan mulighed opstå, har jeg aldrig tilgivet mig selv.

Mine tilstande er klart nok betinget af måden, hvorpå dette "mit jeg" nogle gange viser sig på. En sådan frygtelig forestilling bæres refleksiøst, hvor mit jeg viser sig som det skyldige. Jeg dukker op, når det nærmeste, vi kommer noget som helst, prøver på at få hold på sig selv, dvs. i refleksionen, hvor det der viser sig tematiserer sig selv for sig selv, som det der viser sig for sig selv!

Der findes masser af ureflekterede tilstande, hvor jeg mangler, selv om det i princippet kan følge enhver af bevidsthedens tilstande, netop fordi enhver tilstand kan reflekteres i en anden.

Forfatteren Primo Levi skrev om det at overleve i en KZ-lejr. Hans oplevelser herfra prægede ham så dybt, at han til sidst ikke kunne leve med det. Han begik selvmord. Han mistede evnen til at glide ud og ind af forskellige tilstande, dvs. han blev besat af en, der ikke var til at leve med. Han prøvede at få styr på det, der så fik ham til sidst.

Bevidstheden kan i de klareste øjeblikke være fuldstændigt troløs mod enhver form for jeg, selv om den aldrig slipper for at være kompromitteret af den reflekterede tilstand, når den melder sig, som det jeg lever ved, når det træder ind og står der i al sin flygtighed, transformerende og tematiseret som materiale for den proces, der hele tiden må hente sin føde ved at æde sine egne børn.

Vore jeger er på den måde børn af noget, der er større end jeg selv med dets ære, stolthed og forfængelighed, dvs. de stemninger, som omgiver og bærer det. Men det mere såvel som det mindre står i gensidig gæld til hinanden, hvad genesen angår, og spørgsmålet om nødvendighed og tilfældighed er umuligt at afgøre i relationen mellem jeg og dets tilstande. Der er ikke nogen ensidig årsag virkningsrelation.

Bevidstheden er måske nok det mere, som kan leve uden jeg, det mindre. Et interessant sociologisk og evolutionsteoretisk spørgsmål er, om ikke vor kamp for æren, magten og retfærdigheden kommer til at spærre ben for sig selv. Om ikke det mindre, jeg, i nogle af sine former er selve problemet?

"Jeg" synes helt klart, at de ideologiske forsøg på at se overlevelsen i sig selv som et udviklingskriterium, (Primo Levi blev offer for en sådan slags socialdarwinisme), fremmaner nogle temmelig patetiske former for reflekterede jeger. For tyskerne såvel som for danskerne var socialdarwinismen et realitetsprincip, indtil det blev klart for enhver, at nazi-Tyskland ville tabe

krigen. Men i dag huske de fleste omhyggeligt at glemme hvor meget socialdarwinisme der i virkeligheden er i tilbodelsens af moderne succeskriterier. Ideologien er blevet skjult som realitetsprincip, og realitetsprincippet fornægter sig som ideologi.

Det, der truer menneskeheden, er måske først og fremmest dens evindeligt reflekterede forsøg på at vinde jegets eller den kulturelle identitets ære, stolthed og værdighed. Jeget og nationaliteterne f.eks. fremmanes i de kulturelle orienteringsskemaer, der får en kamp for overlevelse til at fremstå som det absolutte realitetsprincip, og det i en situation, hvor den materielle nød for længst er overvundet.

Tænk på markedsfundamentalismen, nationalismen, biologismen, de godes kristnes selvretfærdige kamp mod de onde islamister osv. Der er en risiko for at menneskeheden kommer til at overleve sine egne mulighedsbetingelser i det, der i så fald må kaldes et i evolutionsteoretisk forstand patetisk forsøg på at finde meningen i det at overleve. Det at sejre økonomisk og socialt bidrager på mange måder til det, der ligner menneskehedens underminering af egne mulighedsbetingelser. Det kan ses som samtidens største trussel, tabu.

Jeg er derfor stolt af at kunne sige, at jeg ikke identificerer mig med den moderne kulturs succeskriterier eller dens mange patetiske former for identitet. Jeg mener faktisk, at vort mere begrundede håb for fremtiden kommer til at afhænge af evnen til at forholde sig troløst mod de kulturelle rammer og kunstige identiteter, som vore reflekterede jeger og nationer lever ved.

Det drejer sig ikke om den absolutte sandhed, men om at være mindre trofast, mindre rigid i forsøget på at komme på højde med sig selv. Det at selvbeskrivelsen aldrig kommer på højde med sig selv, er det eneste, der er sikkert for mig, og så er jeg sikker på, at mit navn kan skrives under en hvilken som helst af mine tekster, og at der kan stå forfatter ud for mit navn, lige som der kan ud for et hvilket som helst andet navn.

De klareste øjeblikke er navnløse og fri for stolthedens, nationens og det lunkne reflekterede jeg. Det skal dog ikke bruges som begrundelse for at depravere alle de sociale relationer, hvor vi er til for hinanden, som personer med karakter, opmærksomhed og evne til at være til for hinanden.

Det sociale er på mange måder et spejlkabinet, hvor betydningerne leve ved "det andet". F.eks. er en tekst et socialt fænomen, en i evolutionsteoretisk forstand ufattelig usandsynlig foreteelse. Og hvis den overhovedet giver anledning til noget, der danner mening andre steder end der, hvor den har sit ophav, ja så er hændelsen bare så meget mere usandsynlig, end teksten er i sin konkrete udformning som meddelelse.

Teksten som meddelelse er i sig selv ikke nødvendigvis kommunikation. Tegnet i sandet (- - :) er i sig selv ikke kommunikation. Først når Alter Ego, der ved hvordan en haremis efterlader sig spor, ser tegnet i sandet, som Egoet med fagter og ophidselse har gentaget det, forstår det, at maden er i sigte, hvis bare man følger sporet. Distinktionen mellem meddelelse og betydning er da etableret, dvs. kommunikationen er etableret.

Verden er sin egen store sprogpædagog. Verden omgiver generøst den skrøbelige bevidsthed med så megen orden og konsistens, så det gør en forskel, at lade som om den ikke er helt tilfældigt organiseret. Sandsynligheden for at haremissen befinder sig for enden af sin bane er der. Og traditionen belønner derfor dem, der forstår både artefaktet og selve sporet som tegn for haremis.

Det er så os, som har overlevet, uden nødvendigvis at have ophøjet overlevelsen til meningen i livet eller med det.

Det der karakteriserer det sociale, nemlig afkodningen af meddelelsen som udtryk for indhold, er først en realitet med en eller anden form for "mis"forståelse, med eller uden forståelse for "mis".

Teksten behøver ikke noget reflekteret jeg, for at komme til verden. Den praksis, som det er at skrive, handler om at meningen danner sig selv via teksten, der former meningen, lige som meningen former teksten.

Bevidstheden behøver ikke at forstå sammenhængen mellem tegnets tilsynkomst på skærmen, der sådan set bare har fået tradition for at komme frem der oppe i forlængelse af tankerne. Fingrene er på den måde bare tankes forlængelse sammen med elektronikken. Det virker, selv om ingen konkret kan redegøre for det ontologisk.

Men teksten er først kommunikation, der hvor mindst ét andet menneske, mindst én anden bevidsthed har udlagt den som kodet meddelelse, og lagt en betydning i den, for på den måde at se den som indikation for indhold og mere eller mindre kompleks mening. Og her hvor det sociale plan realiserer sig som kommunikation, der bestemmer ingen individuel bevidsthed indholdet alene. Traditionen og alle andre bidrager også, og giver den på den måde sit eget sociale liv. Også (hare)misforståelsen er resultat af kommunikation. Misforståelsens forudsætning er, at meddelelsen er modtaget ud fra distinktionen mellem meddelelse og information, indhold. Afkodningen kommer før spørgsmålet om dens rigtighed.

Det kan iagttages i en proces, der hele tiden kan komme i forlegenhed i forhold til sig selv, som en proces der aldrig kommer på højde med sig selv.

http://www.denstoredanske.dk/Samfund%2c_jura_og_politik/Jura/Erstatning_uden_for_kontrakt/optimus_vir

http://www.denstoredanske.dk/Samfund%2c_jura_og_politik/Jura/Erstatning_uden_for_kontrakt/bonus_pater_familias

http://bogpriser.denstoredanske.dk/popupvare.aspx?meta_id=48708